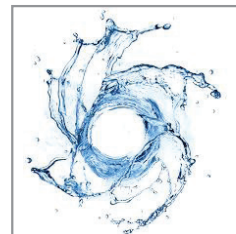
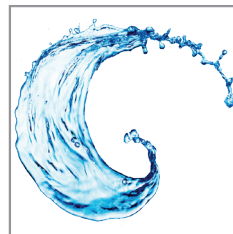
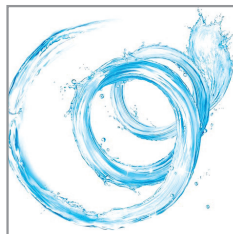

“White paper“

за подобрување на практиките во
водните политики во Република
Македонија

“White paper“

за подобрување на практиките во
водните политики во Република
Македонија

Документ: “Бела Книга за подобрување на практиките во водните политики во Република Македонија “ во рамки на

Проект: „Граѓаните активен партнер во реформите на политиките за вода”

СПРОВЕДУВАЧ: ФЛОРОЗОН – ЦЕНТАР ЗА ЕКОЛОШКА ДЕМОКРАТИЈА

ПАРТНЕР: ОРГАНИЗАЦИЈА НА ПОТРОШУВАЧИТЕ НА МАКЕДОНИЈА

ДОНАТОР: Секторот за централно финансирање и склучување договори (ЦФЦД) во рамките на Министерството за финансии на Република Македонија како дел од програмата за: “Зајакнета вклученост на граѓанското општество во реформите на патот кон ЕУ интеграциите” (Europe Aid/138660/ID/ACT/MK)

Издавач: ЦЕНТАР ЗА ЕКОЛОШКА ДЕМОКРАТИЈА ФЛОРОЗОН СКОПЈЕ

Графички дизајн и печат: ГРАФИК МАК ПРИНТ

По договор бр: 0307-72/12.03.2018

Изработувач на извештајот:
м-р Олгица Мицевска,
дипл. инж. по биологија Игор Кукуловски,
дипл. инж. по ЗЖС Љубомир Петковски, дипл. инж. по ЗЖС

Одобрил:

Кирил Ристовски, претседател на ЦЕД Флорозон

Изготвил за потребите на проектот:

Консултантско Друштво Енвирос Ресурси ДОО Скопје

Тираж: 250 примероци

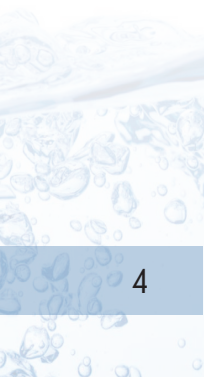
Скопје, мај 2018 година

Оваа публикација е изготвена со поддршка на Европската Унија. Содржината, ставовите и мислењата се единствена одговорност на авторите и на никој начин не може да се смета дека ги одразува ставовите на Европската Унија.

Содржина

АБСТРАКТ	5
Вовед	7
Дефиниција на проблемот	8
Решение	10
Детали	12
Сценарио број 1	14
Сценарио број 2	16
Сценарио број 3	17
Бенефит	19
Резиме	21
Повик за акција	22
Користена литература.....	24

АБСТРАКТ

На патот кон ЕУ, еден од најголемите предизвици на Република Македонија е транспонирање и спроведувања на барањата на ЕУ законодавството во областа на животната средина се со цел постигнување на одржлив развој и здрава животна средина.

Генерално, спроведувањето на реформите во секторот за животна средина е тежок и долг процес кој бара голема посветеност, ангажираност, континуираност, но пред се волја и свест за решавање на значајни прашања од областа на животната средина за постигнување на крајната цел.

На спроведувањето на реформите во секторот животна средина не смее да се гледа само како на процес за чие спроведување се потребни финансиски средства, односно како процес кој предизвикува трошоци. Туку напротив на целиот процес треба да се гледа како на долгорочна инвестиција која долгорочно гледано е значајна и повратна инвестиција за сите нас.

Инвестирањето во животната средина, а со тоа и водите како медиум на животната средина и посветеноста на решавање на прашањата од областа на животната средина долгорочно ќе обезбедат придобивки за сите нас и идните генерации, затоа што водните ресурси се клучен елемент за постигнување на одржлив развој на животната средина.

Сите вложувања насочени кон управување со квалитетот на водите е од круциелно значење за целиот економски и социјален развој на една земја, заштитата на животната средина, како и за добросостојбата и опстанокот на целиот жив свет. Водата како незаменлив ресурс, обновлив е само доколку со него се управува и користи на соодветен начин.

Водите како медиум на животната средина се област во која е потребно спроведување на голем број на реформи согласно барањата на правото на Европската унија. Спроведувањето на реформите во секторот води се во насока на интегрирано и одржливо управување со водите. Реформите во секторот води наметнуваат голем број обврски за чие спроведување се потребни големи финансиски средства.

Политиката за водите како дел од политиката за животната средина е комплексна и сложена област која навлегува и засега многу други секторски политики (енергетика, земјоделство, екомонија итн.) и е невозможно нејзиното креирање и спроведување да се гледа изолирано од другите политики.

Спроведувањето на реформите во овој сектор е невозможно без идентификување на сите засегнати страни и нивно соодветно активно вклучување.

Јавноста, односно граѓанскиот сектор како засегнати страни имаат клучна улога во спроведувањето на реформите. Потребата од постоење на активни и свесни граѓански организации кои активно ќе се вклучат во целиот процес на креирање на политиките за водите и истите постојано активно ќе го следат целиот процес е од огромно значење за креирање и спроведување на истиот.

Но за да може истото да се реализира најпрво потребно е подигање на свеста за значењето за водите како ресурс и нивното значење за животната средина. Само на тој начин ќе може да се сфати потребата од реформите во секторот води како и целта која треба да ја постигнат истите.

Разбирањето на целиот процес од јавноста е особено значајно затоа што доколку биде сфатен од јавноста, истата ќе биде голема поддршка и двигател во целиот процес.

Само преку континуиран притисок од јавноста, односно граѓанскиот сектор може да се влијае реформите во секторот да се третираат како приоритетни прашања за решавање од страна на претставниците на власта и да се третираат на соодветен начин.

Во насока на постигнување на целта, потребен е организиран начин на вклученост на сите засегнати страни користејќи ги сите механизмите кои постојат на располагање во овој сектор, како и креирање на нови во насока на исполнување на целта.

Подготовката на овој документ е во насока на отварање на дискусија за можните начини за организирање на граѓанскиот сектор кој е активен во областа на животната средина, поконкретно да секторот води се организира на соодветен начин со цел обезбедување на поголема вклученост во креирањето на политиките за водите и спроведувањето на неопходните реформи.

Спроведувањето на овој процес е заедничка одговорност на сите нас, затоа што водите се ресурс кој е потребен за квалитетен живот и здрава животна средина како предуслов за живот за сите нас.

Вовед

Водите како медиум на животната средина се уредени и дефинирани во плански и стратешки документи во Република Македонија со кои се утврдени и дефинирани насоките на политиката за водите.

Креирањето и спроведувањето на стратешките и планските документи се врши од голем број актери вклучени во целиот процес. Начините за вклучување и консултирање на засегнатите страни се пропишани во националните прописи согласно кој се дефинирани правата и обврските на сите засегнати страни вклучени во целиот процес.

Подготовката на овој документ е во насока на изнаоѓањето начини за активно и организирано вклучување на јавноста и граѓанскиот сектор во креирањето на политиките за водите во Република Македонија од организациски аспект.

Имено, со овој документ ќе се овозможи отварање на дискусија за начините за ефикасно и координирано дејствување на граѓанскиот сектор кој делува во областа на животната средина со цел постигнување на поголема вклученост во сите процеси на креирање и спроведување на политиките.

Во документот се понудени и разгледани повеќе решенија за воспоставување на координација и соработка на граѓанскиот сектор помеѓу себе со цел координирано, ефикасно и усогласено учество на граѓанскиот сектор во креирањето на политиките за водите. Во секој од понудените предлози се дадени конкретни насоки за активно учество на граѓанскиот сектор во креирањето, спроведувањето и следењето на националните и локалните политики за управување со водите.

Потребата за зајакнувањето на улогата на граѓанскиот сектор во креирањето на политиките за водите и постојано следење на реформите се должи на потребата за континуирано следење на активностите на централната и локалната власт во областа на водите.

Граѓанскиот сектор претставува контролор на следењето и примената на политиките за водите. Граѓанскиот сектор како претставник на јавноста е задолжен за нејзино редовно информирање и застапување на нејзините интереси.

Поголемата вклученост на граѓанскиот сектор во исто време ќе придонесе кон зајакнување на сопствените капацитети во делот на управувањето со водите, односно подигнување на степенот на знаењето во граѓанскиот сектор, чија крајна цел е секако креирање на применливи и одржливи политики во управувањето со водите.

За постигнување на целта овој документ нуди неколку сценарија за зајакнување на капацитетите на граѓанскиот сектор од организациски аспект и за активно учество во процесите на реформи во политиката за вода, како и во креирањето, спроведувањето и следењето на политиките за водите во земјата.

Решенијата кои се нудат се согласно воспоставената структура во државата и се во корелација со постојните законски решенија, а во насока на исполнување на обврските на Република Македонија на нејзиниот пат кон Европска Унија.

Дополнително, во документот е прикажана и улогата и вклученоста на националната Хидро мрежа, како неформална мрежа и појдовна точка која би ги обединила сите

организации од невладиниот сектор специјализирани во секторот води, која на организиран и координиран начин ќе овозможи навремено завземање на информиран став и следење на насоките и процесите за имплементација, како и спроведување на препораките нотираани со овој документ.

Дефиниција на проблемот

Во Република Македонија рамката за дејствувањето во управувањето со водите е поставена како од законодавен така и од институционален аспект. Моќностите за учество на засегнатите страни во креирањето на истите е дефинирано со прописите. Од практичен аспект може да се каже дека во одредена мера воспоставена е пракса за учество на граѓанскиот сектор во креирањето на истите. Притоа мора да се нагласи дека во Република Македонија во областа на животната средина делуваат голем број граѓански организации, а конкретно во однос на водите тој број е многу помал.

Главен проблем кој може да се нотира од аспект на учеството и вклученоста на граѓанскиот сектор во креирањето и спроведувањето на политиките за води е недоволната нивна организираност и координираност во делувањето во насока на креирањето на политиките за водите и во спроведување на потребните реформи, што резултира со бавни и недоволно препознатливи резултати во јавноста.

Главни причини кои би можеле да се нотираат и наведат како причина за проблемот се следните:

- **Ниска јавна свест за значењето на водите како ресурс;**

Можеби како прва причина која би можела да се нотира за недоволната активност и делување на граѓанскиот сектор во областа е недоволната препознаеност на значењето на овој ресурс и важноста на истиот. Имено потребно е поголема популаризација на значењето на истиот и потребно е постојано следење на сосотојбата на истиот.

- **Комплексноста на самата област;**

Комплексноста на областа се огледа пред се во вклученоста на голем број актери во реализирањето на обврските кои произлегуваат од областа на водите затоа што истата засега и влијае на реализацијата на други секторски политики. Учеството во креирањето и спроведувањето на политиката за води и спроведување на потребните реформи ја наметнува потреба од голема стручност поради комплексноста на истата.

Дополнително, потребно е стручно познавање за различните аспекти, познавање на барањата на законодавството на ЕУ со цел разбирање на дел од реформите кои е потребно да се спроведат како и голема практично искуство. Покрај стручноста и познавање на областа потребна и неопходна е координација со другите политики поврзани со водите. Зајакнувањето на познавањето на различните аспекти ќе овозможи носење на сеопфатни, оптимални и одржливи решенија и политички коректни одлуки.

- **Недоволна информираност и заинтересираност на граѓанскиот сектор за тековните проблеми;**

Немањето на една централна точка која би вршела координација, како и која би била задолжена за размена на информации доведува до недоволна информираност како во рамките на самите невладини организации за проблемите кои постојат во територијата

на која делуваат, така и во однос на активностите кои од страна на граѓанскиот сектор се преземаат во областа. Кога зборуваме за централна точка се мисли да се изнајде начин преку кој ќе се врши размена на информации помеѓу невладиниот сектор што секако ќе придонесе и кон побрзо и поорганизирано делување и преземање на акција како и размена на искуства.

- **Немање иницијативи за решавање на проблемите кои постојат во секторот води;**

Недоволното познавање на аспектите на областа и недоволната стручност за решавање на одредени прашања резултира со недостаток на иницијативи за решавање на проблемите.

- **Неорганизиран и нефокусиран начин на делување на граѓанскиот сектор во секторот води;**

Имено, во Република Македонија постојат голем број граѓански организации кои делуваат и се активни во областа на животната средина. Овие граѓански организации ги покриваат сите медиуми и области на животната средина. Притоа мора да се нагласи дека недостасуваат граѓански организации кои се специјализирани за делување во областа на водите, односно на кои главен интерес на делување ќе биде политиката за водите, но притоа земајќи ги во предвид сите различни аспекти кои оваа област ги уредува и покрива, особено врската и застапеноста на овој медиум во повеќе сфери како јавно добро и основна и неопходна компонента на секојдневното живеење.

Најверојатно непостоењето и неделувањето во овие области е резултат на комплексната природа на областа на водите со која се регулираат повеќе аспекти, како и се опфаќаат повеќе сектори - надлежни институции и засегаат различни интереси (јавноста, живиот свет, земјоделието, индустријата - односно бизнис секторот), а особено работата на давателите на услуги од кои граѓаните се најзасегнати.

Една од причините поради кои не можат да се препознаат резултати во јавноста можеби е недостатокот на организиран и фокусиран начин на делување на граѓанскиот сектор е во областа на водите. Одосно потребно е воспоставување на процедури за координирање на активностите на секторот со цел подобро справување и решавање на проблемите кои постојат. Ваквиот начин на делување ќе овозможи создавање на невладин сектор - сериозен партнер на централната и локалната власт во решавањето на проблемите.

- **Недоволно искористеност на постојните механизми за учество на јавноста согласно постојното законодавство за водите**

Постојното национално законодавство за водите, како и законодавството за животна средина генерално нуди начини за учество на граѓанскиот сектор и јавноста во креирањето на политиките за води и учество во донесувањето на одлуки од областа на водите. Искористувањето на можностите за учеството на јавноста и граѓанскиот сектор на соодветен начин бара познавање на истите и користење на истите на соодветен начин.

Постоењето на воспоставени практики за учество на јавноста во донесувањето на одлуки придонесува кон нивно подобрување и поефикасно користење, а со тоа влијање и на подобрување на квалитетот на одлуките кои се носат од една страна, и полесно спроведување од друга страна затоа што за истите постои консенсуз и истите се прифатливи и за јавноста.

Од досегашната пракса за учество на јавноста во донесувањето на одлуките и креирањето на политиките впечатокот е дека не се искористени пропишаните механизми и воспоставената структура која постои во Република Македонија. Граѓанскиот сектор е контролор кој треба постојано да иницира спроведување на овие пропишани процедури за учество, како и нивно постојано следење и давање на предлози за нивно унапредување.

Во таа насока може да се заклучи само дека постои недоволно познавање на правата и обврските од страна на граѓанскиот сектор и јавноста за начинот на учество во донесувањето на одлуки согласно можностите кои ги нуди националното законодавство за водите како и другото релевантно законодавство, како и непознавање на достапните механизми за нивно учество во креирање на политиката за водите.

Решение

Воспоставување на координирано и организирано делување на граѓанскиот сектор во спроведувањето на политиките за води ќе придонесе кон нивно поефикасно креирање и спроведување кое ќе резултира во нивно подобро спроведување.

За постигнување на претходно наведената цел, односно обезбедување на активно учество на граѓанскиот сектор и јавноста во креирањето на политиките за водите се пристапи кон изработка на овој документ.

Во документот се понудени три сценарија за зајакнување на улогата на граѓанскиот сектор во делување во областа на водите. Сценаријата се насочени кон нивно подобро организирање односно нивно насочено дејствување и координирање.

При креирањето на сценаријата се тргна од организацијата и структурата која со националното законодавство е воспоставена и се водеше сметка понудените предлози да се во согласност со постоечката воспоставена структура и организација за управување со водите која постои на централно и локално ниво во Република Македонија.

Избор на предлог кој ќе се вклопи во постоечката структура ќе овозможи рационално искористување на постојните расположливи ресурси без значајни промени. На овој начин би се обезбедил најбрз и најефикасен начин на делување во рамките на воспоставената рамка и практики.

При креирањето на сценаријата се зема во предвид и организацијата на управувањето со водите на централно и локално ниво. Исто така при дефинирањето на сценаријата земени се во предвид и поставеноста и организацијата на потрошувачите затоа што истите организирани како здруженија се значајни за одредени аспекти од областа на водите.

Подолу во текстот е даден приказ на три сценарија и тоа:

Прво сценарио – Зајакнување на улогата на претставниците на граѓанскиот сектор во советите за управување со речни сливови

Со ова сценарио се предлага зајакнување на улогата на претставниците на граѓанскиот сектор во советите за управување со речни сливови и за подрачјата на речни сливови формирани согласно Законот за водите.

Зајакнувањето на улогата на претставниците на граѓанскиот сектор би се состоело најпрво во воспоставување на одредени процедури за поорганизиран пристап на граѓанскиот сектор во изборот на нивни претставници во советите за управување со речни сливови и во советите за управување со подрачјата на речни сливови.

Дополнително, во рамките на ова сценаријо би требало да се разгледа можноста од воспоставување на одредени пишани процедури, односно правила за граѓанскиот сектор преку кои би се одвивала комуникацијата и координацијата на граѓанските организации со претставниците во советите за управување со речни сливови во дефинирање на ставови и мислења, како и давање на иницијативи за решавање на одредени прашања кои се предмет на разгледување и одлучување во советите.

Второ сценарио - регионално организирање на граѓанскиот сектор по статистички региони

Според ова сценаријо организирањето на граѓанскиот сектор би се одвивало преку формирање, односно здружување на невладиниот сектор активен во областа на водите преку формирање на осум регионално здруженија. Основањето на регионалните здруженија ќе се врши согласно осум статистички региони кои постојат во Република Македонија. Во регионалните здруженија ќе членуваат претставници од невладините здруженија и здруженијата на граѓани за потрошувачи во зависност на кој регион делуваат.

Трето сценарио – комбинација од првите две сценарија

Ова сценарио е комбинација од првото и второто сценаријо. Истото би се состоело во зајакнување на улогата на граѓанскиот сектор за учество во советите за речни сливови на начин како што е наведено во првото сценарио. Дополнително се предлага и регионално организирање на здруженијата за потрошувачи по статистички региони. Доколку би дошло до реализација на ова сценарио мора да се предвидат начини за координација и комуникација на така воспоставената структура.

Во сите претходно наведени сценарија координацијата и организацијата би се обезбедила преку формирање и делување на Националната хидро мрежа. Нејзина главна улога во целиот процес би била организирање и поврзување на сите граѓански организации кои делуваат во областа на животната средина со специјалност во областа на водите.

За таа цел подолу во текстот ќе бидат наведени предлози за формирање, делување и организирање на Националната хидро мрежа за поддршка и воспоставување на целиот процес.

Детали

Пред да се пристапи кон разгледување на предложените сценарија неопходно е накратко да се прикаже воспоставената институционална структура која постои во Република Македонија согласно постојното законодавство за управување со водите со цел да може да се препознаат и разберат предложените сценарија.

Учеството на претставници на невладиониот сектор во воспоставената структура за креирањето на политиката за водите е уредено со постоечките прописи.

Имено, согласно Законот за водите¹ интегрираното управување со водите се врши по подрачје на речни сливови. Територијата на Република Македонија ја сочинуваат четири речни сливови и тоа подрачја на речни сливови на реките Вардар, Црн Дрим, Струмица и Јужна Морава. Границите на подрачјата на речните сливови се определни со Одлуката за определување на границите на подрачјата на речни сливови².

За секое подрачје на речен слив се подготвува План за управување со речен слив. За спроведување на планот за управување со речен слив за секое подрачје на речен слив се формираат Совети за управување со речни сливови, а онаму каде се работи за поголема површина на подрачје на речен слив се формира Совет за подрачје на речни сливови. Составот, начинот на учество на претставниците во Советите е уредено со Уредбата за составот, начинот на учество, како и начинот на номинирање на претставниците во советите за управување со подрачјата на речните сливови и советот за управување со делови од подрачјето на речен слив, како и начинот на работа³. Согласно големината на подрачјето на речниот слив во уредбата е дефиниран бројот на членови кои учествуваат во работата на Советот.

Во Уредбата е дефинирано и кој се засегнати страни кои треба да учествуваат во работата на советите за управување со речни сливови. Во Советите покрај другите засегнати страни, задолжително е учеството на претставници на граѓанскиот сектор. Претставниците на граѓанскиот сектор се предлог на здруженија на невладини организации кои делуваат во областа на заштита на животната средина, а кои имаат седиште на подрачјето на речниот слив.

Покрај претходно споменатите совети за управување со речни сливови мора да се спомене дека на централно ниво согласно Законот за водите е предвиден Национален совет за води кој се основа како советодавно тело за води составено од девет члена кои се именуваат од Владата на Република Македонија. Советот е надлежен за разгледување на прашањата за управувањето со водите, усогласување и координирање на различните потреби и интереси, како и за предлагање на различни мерки за зачувување, заштита и постојано подобрување на режимот на водите на територијата на Република Македонија. Составот на Националниот совет е определен со Одлука за формирање на Национален совет за води⁴. Во работата на советот задолжително учествува претставник од невладина организација која дејствува во заштитата на водите на предлог на невладини организации кои работеле во областа на водите. Мандатот на членовите во Советот е три години.

Значајна улога во креирањето на политиките за води имаат и потрошувачите. Улогата на потрошувачите е особено значајна во делот на водостопанските услуги, како и во утврдувањето на цените на водните услуги.

1 Службен весник на Република Македонија бр. 87/08, 6/09, 161/09, 83/10, 51/11, 44/12, 23/13, 163/13, 180/14, 146/15 и 52/16.

2 Службен весник на Република Македонија бр.107/12.

3 Службен весник на Република Македонија бр.106/13.

4 Службен весник на Република Македонија бр.149/09.

Но за да може соодветно да се обезбени нивното учество и информираност за спроведувањето на политиките за водите неопходно е нивно соодветно вклопување во целиот процес на креирање и спроведување на политиките во кои се уредени овие прашања.

Законот за заштита на потрошувачите⁵ ја дефинира структурата на организациите кои се грижат за остварување на потрошувачките права. Во Законот на централно ниво е предвидено формирање на Совет на потрошувачи кој го формира Владата на Република Македонија. Советот е составен од 12 членови од кои една третина се од здруженијата за заштита на потрошувачи. Мандатот на членовите во Советот на потрошувачи е четири години.

Заштитата на потрошувачите на општината, се обезбедува преку формирање на Совет за заштита на потрошувачите на општината. Советите за заштита на потрошувачите на општината се конституираат како постојани работни тела на советите на општините. Членовите на советите за заштита на потрошувачите на општините се избираат од редовите на советниците, здруженијата на потрошувачи и од други здруженија на граѓани, јавните претпријатија, стопанските комори и од државните органи на инспекцискиот надзор кои имаат надлежности поврзани со заштита на потрошувачите.

Советите за заштита на потрошувачите предлагаат локални двегодишни програми за заштита на потрошувачите, во согласност со Програмата за заштита на потрошувачите на Владата, кои ги усвојуваат советите на општините.

Советите за заштита на потрошувачите во единиците на локалната самоуправа остваруваат редовни контакти и соработка со Советот за заштита на потрошувачите на Владата на Република Македонија. Општините во рамките на своите буџети можат да планираат средства за поддршка на потрошувачките организации кои дејствуваат на локално ниво.

За таа цел, согласно претходно наведеното во Уредбата е наведено дека покрај претставници од здруженија на граѓани кои делуваат во полето на животната средина, во работата на советот учествува и претставник на организацијата на потрошувачи од општините што постојат на подрачјето на речен слив.

Од претходно изнесеното може да се увиди дека можности за учество и креирањето на политиките се овозможени преку постојните прописи. Она на што треба да се посвети внимание во иднина особено при подготовката на плановите за управување со речни сливови како клучни плански документи на кои се темели интегрираното управување со водите е да се овозможи соодветно организирање на граѓанскиот сектор при подготовката и спроведувањето на овие документи.

Изборот на најсоодветното решение и неговото воспоставување, како и воспоставување и одржувањето на Националната хидро мрежа, што ќе значи добра основа за воспоставување на организирано дејствување на граѓанскиот сектор не само за делување во советите за управување со речните сливови туку и многу пошироко. На ваков начин ќе се придонесе и кон зајакнување на улогата на советите за управување со речни сливови како важни единици за креирање на политиката за управување со водите.

Подолу во текстот се дадени поединостите за дејствување и организирање на граѓанските организации за секое сценарио одделно.

⁵ Службен весник на Република Македонија бр.38/04, 77/07, 103/08, 24/11, 164/13, 97/15 и 152/15

Сценарио број 1

Зајакнување на улогата на претставниците на граѓанскиот сектор во советите за управување со речни сливови

Според првото сценарио активностите на граѓанскиот сектор во креирање на политиките за водите би се одвивале преку учество на нивни претставници во веќе воспоставени тела на централно и локално ниво за управување со водите. Дејствувањето и организирањето на граѓанскиот сектор би се одвивал преку избраните претставници кои учествуваат во работата на советите по речни сливови.

Согласно ова организирањето е согласно речни сливови, а не по статистички региони. Може да се каже дека дел од ова сценарио е веќе воспоставено од страна на централната и локалната власт со воспоставување на советите за управување со подрачјето на речни сливови и советите за управување со делови на речни сливови.

Она што треба да се работи и да се подобри со ова сценарио е да се обезбеди координиран и организиран пристап во изборот на претставниците во советите и нивно усогласено и координирано дејствување во наведените тела. Кога зборуваме за граѓанскиот сектор овде покрај претставници на невладини организации активни во областа на животната средина (водите) се вклучени и претставниците на здруженијата на потрошувачи кои имаат обврска да номинираат претставници во советите за управување со речни сливови.

Согласно ова сценарио учеството на претставниците на невладиниот сектор би се одвивало преку учество во работата на:

- Националниот совет за води кој дејствува на централно ниво и во кој има претставник на невладиниот сектор;
- Совет за управување со речен слив кој дејствува на подрачјето на речен слив и во чија работа учествува претставник/ци на невладин сектор и здруженија на потрошувачи и Совет за подрачје на речен слив во кој исто така учествуваат претставници на невладин сектор и здруженија на потрошувачи и
- Советот за заштита на потрошувачи на Република Македонија како и советите за заштита на потрошувачите во општините.

Согласно Уредбата за составот, начинот на учество, како и начинот на номинирање на претставниците во советите за управување со подрачјата на речните сливови и советот за управување со делови од подрачјето на речен слив, како и начинот на работа во советите за управување со подрачјето на речен слив, како и советите за управување со делови на речен слив предвидено е да се номинираат од еден до три претставника на предлог на здруженија на невладини организации кои делуваат во областа на заштита на животната средина, а кои имаат седиште на подрачјето на речниот слив. Истите треба да се изберат на заеднички состанок кој е одржан врз основа на јавен повик објавен на веб страната на Министерството за животна средина и просторно планирање, со просто мнозинство.

Во работата на советите учествува и претставник на организациите на потрошувачи од општините и градот Скопје избран на одржан заеднички состанок со просто мнозинство на кој присуствувале најмалку две третини од номинирани лица од органот кој раководи со организациите на потрошувачи од општините и градот Скопје,.

Битно прашање на кое треба да се посвети внимание во ова сценарио е во делот на координирањето, организирањето, размената на мислења и градењето на заеднички став, како и изборот на учесниците во советот за управување со речен слив, односно совет за управување со подрачје на речен слив.

Аспектот на потрошувачите е опфатен преку нивно сопствено учество во овие тела. Согласно прописите за потрошувачите истите се организирани во совети за потрошувачи на ниво на секоја општина. Во советот на речен слив задолжително се номинира претставник на здруженијата на потрошувачи. Претставникот на здруженијата мора да се координира со советите на потрошувачи формирани во општините кои се дел од тој речен слив. Здруженијата на потрошувачи исто така можат да бидат дел од Националната хидро мрежа во која ќе ги третираат прашањата предмет на нивно дејствување.

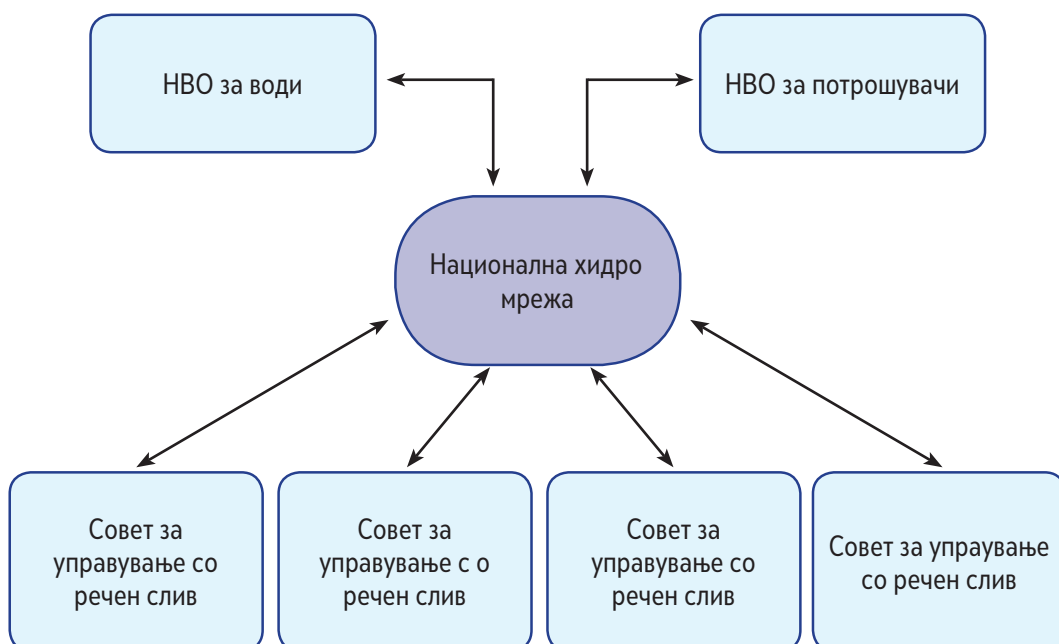
При реализирање на првото сценарио клучна улога во неговото воспоставување би имала Националната хидро мрежа која би овозможила поврзување на сите невладини организации кои работат на областа на водите, како и здруженијата на потрошувачи.

Претставниците од невладиниот сектор кои учествуваат во работата на советите за управување со речен слив, а кои се задолжени да ги застапуваат интересите на невладиниот сектор преку Националната хидро мрежа ќе ги координираат своите ставови во однос на учеството на состаноците како и ќе ги информираат другите невладини организации за одлуките донесени на седниците на советот. Како дел од Националната хидро мрежа, здруженијата на потрошувачи треба задолжително да бидат информирани и консултирани за прашања од нивно значење.

За таа цел, Националната хидро мрежа ќе треба да развие правила и процедури за координирање и организирање на активностите кои ќе се одвиваат во рамките на Националната хидро мрежа.

Во рамките на мрежата ќе се врши координирање на ставовите по одредени значајни прашања од областа на управувањето со водите.

Шематски приказ на првото сценарио

Сценарио број 2

Регионално организирање на граѓанскиот сектор по статистички региони

Согласно второто сценарио организирањето на невладиниот сектор би се одвивало согласно регионалниот пристап согласно постоечките статистички региони. Имено, би се формирале осум регионални здруженијата, за секој регион⁶ по едно здружение.

Регионалните здруженија би се состоеле од еден претставник на здруженија од областа на животната средина, односно водите кои се активни на територијата на тој регион. Во регионалните здруженија би членувале и претставници на здруженијата на потрошувачи.

Предмет на делување на овие регионални здруженија би биле прашања од регионален карактер како и сите национални прашања значајни од аспект на водите.

Овој пристап е многу посоодветен за сегашната организација на потрошувачите, затоа што со ваквиот начин би се овозможило регионалнизирање на здруженијата на потрошувачи кои се организирани на ниво на општини. Но ова сценарио ќе биде потешко за организирање од аспект на водите затоа што речните сливови не се организирани согласно регионалниот пристап.

Со овој пристап по тешко би се остварило следењето на активностите во областа на политиките на водите. Активностите кои се одвиваат во еден речен слив би требало да се следат од повеќе регионални здруженија и на тој начин да се координираат активностите.

Секако и во овој пристап координирањето, организирањето, размената на мислења и градењето на заеднички став на учесниците би се одвивало преку Националната хидро мрежа.

Шематски приказ на второто сценарио

⁶ Во Република Македонија постојат осум статистички региони и тоа: Скопски, Вардарски, Пелагониски, Полошки, Југозападен, Источен, Североисточен и Југоисточен регион

Сценарио број 3

Зајакнување на улогата на граѓанскиот сектор во советите за управување со речни сливови и организирање на регионални здруженија за решавање на прашања од областа на водите.

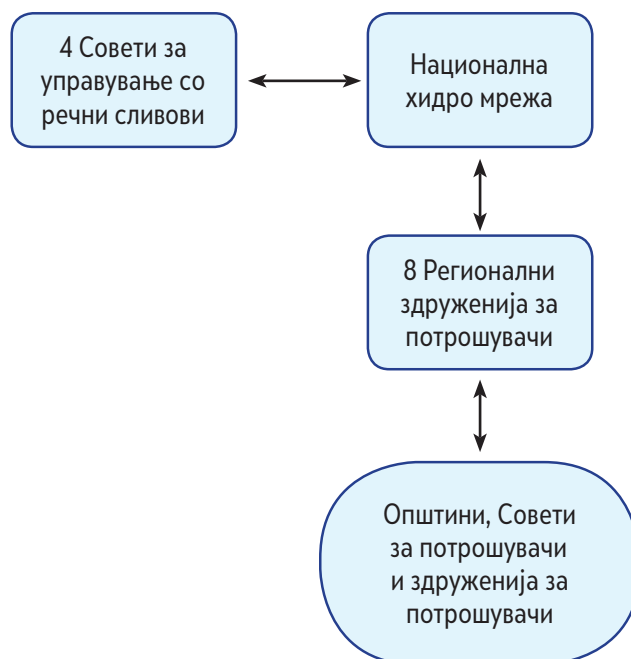
Третото сценарио е комбиниран пристап од претходните две сценарија, односно учеството на граѓанските организација од областа на водите да се врши по речен слив, додека во однос на потрошувачите да се прифати регионалниот пристап.

Согласно Законот за заштита на потрошувачите во рамките на секоја општина е предвидено формирање на совети за потрошувачи на ниво на општина како постојани работни тела во кои учествуваат претставници од здруженијата на потрошувачи. Членовите на советите за заштита на потрошувачите на општините се избираат од редовите на советниците, здруженијата на потрошувачи и од други здруженија на граѓани, јавните претпријатија, стопанските комори и од државните органи на инспекцискиот надзор кои имаат надлежности поврзани со заштита на потрошувачите.

Организирањето на потрошувачите може да се врши согласно регионалниот пристап согласно статистичките региони со што би овозможило окрупнување, односно организирање на регионални совети за потрошувачи во кој ќе има претставници од секоја општина од одреден регион. Ваквиот пристап во однос на организирањето на потрошувачите е прифатлив затоа што дел од советите во некои општини се уште не се формирани. Регионалниот пристап ќе овозможи поголемо следење на прашањата од интерес на потрошувачите, како и воедначени практики по регион и на национално ниво. Овие регионални совети би предлагале членови од здруженијата на потрошувачи во советите за управување со подрачјето со речен слив.

Размената на информации би се одвивала преку Националната хидро мрежа.

Шематски приказ на третото сценарио

Улогата на Националната хидро мрежа во спроведување на погоре наведените сценарија

Подршката во спроведувањето на сите сценарија ќе биде обезбедена од Националната хидро мрежа.

Истата би требало во почетокот да биде формирана и управувана од невладините организации кои работат во областа на водите, односно се специјализирани за вршење на прашања за водите. Исто така, во оваа мрежа потребно е да се вклучат и организации кои работат на заштита на правата на потрошувачите.

Истата треба да ги идентификува најпрво сите активни организации и здруженија и потоа да овозможи нивно вмрежување на договорна основа. Преку мрежата би требало да се остварува комуникација со сите нејзини членки и истата треба редовно да ги координира сите активности. Преку нејзе би се остварувала целата комуникација на соработка со претставниците на речните сливови и националните совет за води.

Мрежата би претставувала и главна контакт точка/тело која/кое потоа би ги дистрибуирала сите податоци и информации до останатите здруженија и организации.

Соработката со Националната хидро мрежа би се остварила преку избраните претставници во речни сливови кои ставовите ќе ги разменуваат и координираат преку регионалните совети за потрошувачи.

Соработката односно координацијата на активностите на централно ниво и активностите во речните сливови за прашања од значење за секторот води би се остварувала преку Националната хидро мрежа.

Беневит

Воспоставувањето на кое и да е од овие три сценарија ќе значи напредок во организирањето и дејствувањето на граѓанскиот сектор. Воспоставувањето на организиран начин за делување ќе придонесе кон посериозен, позначаен и синергиски пристап во заштита и користењето на водите како ресурс.

Организираниот начин ќе овозможи заеднички координиран пристап на граѓанскиот сектор пред институциите на централната и локалната власт при креирањето на политиките и спроведување на истите, а особено во следењето на спроведувањето на истите.

Континуираното и специјализирано следење на одредена област во конкретниот случај политиката на водите овозможува постојана присутност и следење на активностите во истата. Ваквото насочено и постојано дејствување придонесува на зајакнување на сопствените капацитетите на граѓанскиот сектор, односно специјализирање на одредени кадри во граѓанскиот сектор во делувањето на областа на водите.

Ова секако позитивно ќе влијае и врз подигање на свеста на јавноста за значењето за водите како ресурс кое ќе овозможи подигнување на свеста за значењето на ресурсот и неговата заштита. Зголемената свест за значењето на водите позитивно ќе влијае на потребата од реформи и разбирање на истите со што на некој начин ќе се влијае на зголемување на притисокот за нивно побрзо остварување. Исто така ќе овозможи и негова поголема заштита.

Координираното и зајакнато делување на граѓанскиот сектор ќе овозможи истиот да претставува рамноправен партнер со централната и локалната власт и бизнис секторот во креирањето на политиките. Ваквиот координиран пристап овозможува значителен придонес и помош на институциите на централната и локалната власт во креирањето и спроведување на политиките и со самото тоа до подигнување на квалитетот на политиките и услугите кои се нудат од страна на давателите на услуги.

За носење на одлуки и планирање, потребен е еден интегриран пристап во учество на граѓанските организации и здруженија на потрошувачите, како и при формирањето на Националната Хидро мрежа. Овој пристап ќе овозможи активно, организирано и координирано учество во управување со водните ресурси, кој ќе цели кон тоа да: управувањето со водите ги зема во предвид различните потреби (употреби) и аспекти на секторот – води, како и потребите на сите инволвирани учесници во оваа мрежа. Процесот на планирање, како и стратегиите треба да ги инкорпорираат социјалните, економските, како и целите за заштита на животната средина.

Воспоставувањето на Националната хидро мрежа треба да го следи следниот модел за интегрирано управување со водите:

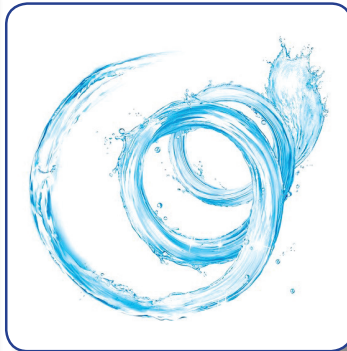
Модел за интегрирано управување со водите

Мониторинг и евакуација, идентификација на индикатори за развој и прогрес на националната хидро мрежа

Утврдување на статус (моментална состојба) и: детекција на проблеми во управување со водните ресурси; определување на краткорочни и долгорочни цели

Реформи во досегашното управување со водите: подигната свест кај широката јавност; реално учество на ГО, потрошувачите во процесите на носење на одлуки; политички коректен дијалог помеѓу сите засегнати страни; формирање на Национална хидро мрежа

Рамка за имплементација: градење на инфраструктура, зајакнување на капацитетите на локално и централно ниво, изградени капацитети на ГО, здруженија на потрошувачи и други засегнати страни, функционална Национална хидро мрежа

Анализа на недостатоци во процесот на управување со водните ресурси, идентификација на ограничувањата и потенцијалите за формирање на Национална хидро мрежа, управување и вклучување на ГО, потрошувачите во целиот процес

Превземање на акција: усогласување со надлежните органи и законската регулатива; интеграција на Национална хидро мрежа во целиот процес; прифаќање од засегнатите страни и идентификација на финансиски инструменти и инвестиции

Подготовка на Стратегија и Акционен план: утврдување на институционалната поставеност и улогите; одредување на инструменти за управување, идентификација на поврзаноста со националната регулатива

Резиме

Подготовката на овој документ е позитивен чекор напред во целиот процес и истиот отвара можност за дискусија на предложените сценарија. Особено е значајно тоа што се размислува за воспоставување на организирано делување.

Изборот на кое и да е понудено сценарио ќе значи чекор напред во целиот процес и само ќе покаже спремност на граѓанскиот сектор во преземањето на активности кои можат да резултираат само со позитивен исход.

Изборот и реализацијата на едно од понудените сценарија е секако процес кој бара широка консултација и дебата помеѓу невладиниот сектор и останатите засегнати страни, разгледување на позитивните придобивки од истиот, како и разгледување на можностите за реализација на истите.

Започнувањето на активностите за организирање на невладиниот сектор е показател за зголемена свест и разбирање на тековните процеси кои се одвиваат во земјата, како и желба за поддршка на истите се со цел креирање на одржливи политики кои ќе имаат поддршка од сите заинтересирани страни.

Постојаното следење на спроведувањето на политиките и реформите во секторот води на еден организиран и координиран начин позитивно ќе влијае и на зголемување на одговорност на централната и локалната власт во спроведувањето на истите.

Ваквите процеси ќе и овозможат на јавноста поголема информираност за сите случувања, како и доверба во самите процеси преку нивно постојано информирање и консултирање за прашања од нивен интерес.

Повик за акција

Без оглед на тоа кое од понудените сценарија во овој документ ќе се прифатат, она што треба да е приоритетна активност во идниот период е најпрво формирање на Националната хидро мрежа која во почетокот би била составена од граѓански организации која ќе создаде предуслови за реализација на понудените сценарија.

По нејзиното формирање и воспоставување истата може подоцна да ги прошири своите активности во однос на други релевантни засегнати страни вклучени во спроведувањето на политиките за води (стопански сектор, риболовни здруженија, земјоделци итн).

Имено, најпрво е потребно да се идентификуваат граѓански организации кои работат во полето на животната средина кои се специјализирани во областа на водите. Паралелно да се идентификуваат и активни здруженија на потрошувачи кои се заинтересирани за делување во оваа област.

Потоа е потребно да се пристапи кон групирање на истите по неколку основи, односно по територија на дејствување, општина и регион на која припаѓаат, како и определување на подрачјето на кој речен слив припаѓаат со своите активности.

Следен чекор би бил кон нивно мрежување, односно формирање на неформална мрежа на идентификуваните граѓански организации и формирање на Национална хидро мрежа која ќе ги обедини сите здруженија кои ќе пројават интерес за учество во работата на истата.

Потребно е и воспоставување на организациона структура и правила за работа со кои би се дефинирале областите на делување.

Особено значајно е да се одлучи кои активности би ги покривала оваа мрежа. Главни активности на мрежата би биле следење на сите активности во областа на креирање, спроведување и следење на политиката за водите и нивно соодветна размена на информации кои би се состоеле во:

- номинирање на членови во Националниот Совет и Советите за речни сливови и сите останати тела во кои ќе биде потребно учество поврзано со активности кои се однесуваат на управувањето со водите;

Оваа активност е потребно да се разработи и да се одлучи на кој начин ќе се врши номинирање и избор на членови. Можеби би требало да се размисли за принцип на ротација. Но во моментот е сеуште почетна фаза во која не може да се понудат решенија затоа што за креирање на истите ќе биде потребно да се знаат бројот на здруженија, како и капацитетите со кои располага невладиниот сектор. Во однос на ова мора да се пропишат правила по кои ќе се номинираат претставници па дури и да се размисли за критериуми кои треба да ги поседуваат претставниците со цел објективно и стручно застапување на интересите за кои се избрани. Ова би биле интерни правила кои би се воспоставиле затоа што законодавството не пропишува строги критериуми за учество, туку го остава невладиниот сектор слободно да се организира.

- активно учество на избраните членови во телата;

Одредени правила за учеството на членовите во работата на телата се пропишани во Уредбата за составот, начинот на учество, како и начинот на номинирање на

претставниците во советите за управување со подрачјата на речните сливови и советот за управување со делови од подрачјето на речен слив, како и начинот на работа. Но од аспект на обврските кои истите ќе ги имаат спрема граѓанскиот сектор и нивниот начин на делување потребно е да се уредат од страна на самиот невладин сектор. На овој начин би се овозможило посериозен пристап на избраните членови како и зголемување на одговорноста на истите со цел поефикасно и совесно вршење на доделената обврска.

- остварување на консултација и заземање на ставови по одредени прашања значајни за областа на водите;
- разгледување на плански документи од областа на водите и давање на мислења.

Воспоставување на консултација во однос на сите прашања како и обврска за информирање е значајно за воспоставување на пракса за потранспарентно работење. Затоа што меѓусебната комуникација и информирање во рамките на невладиниот сектор ќе придонесе кон подобри резултати како и кон зголемување на квалитетот на одлуките кои здруженијата ги носат.

- давање на предлози и иницијативи;

Активностите на невладиниот сектор не смее да се сведе само на следење на она што е планирано туку е потребен негов активен пристап односно давање на различни иницијативи и нудење решенија за конкретните проблеми.

- одржување редовни состаноци и консултации;

Во рамките на воспоставената структура мора да се предложат интерни правила со кои точно и прецизно ќе се дефинираат начините на консултирање и одржување на состаноци.

- одржување на Националната хидро мрежа;

Обезбедување на технички, финансиски и административни капацитети за воспоставување и одржување на Националната мрежа е клучно прашање за да може да се спроведат планираните активности.

Користена литература

- Закон за водите („Службен весник на Република Македонија“ бр. 87/08, 6/09, 161/09, 83/10, 51/11, 44/12, 23/13, 163/13, 180/14, 146/15 и 52/16);
- Закон за заштита на потрошувачите („Службен весник на Република Македонија“ бр. 38/04, 77/07, 103/08, 24/11, 164/13, 97/15 и 152/15);
- Одлуката за определување на границите на подрачјата на речни сливови („Службен весник на Република Македонија“ бр.107/12);
- Уредбата за составот, начинот на учество, како и начинот на номинирање на претставниците во советите за управување со подрачјата на речните сливови и советот за управување со делови од подрачјето на речен слив, како и начинот на работа (“Службен весника на Република Македонија“ бр.106/13);
- Одлука за формирање на Национален совет за води („Службен весник на Република Македонија“ бр.149/09).
- Министерство за економија www.economy.gov.mk
- Министерство за животна средина и просторно планирање www.moerrp.gov.mk
- Организација на потрошувачи на Македонија www.opm.org.mk

Организации кои потпишаа меморандум за соработка и учество
во Националната хидро мрежа

	Назив на Организацијата	Град	Претставувано од:
1	Центар за Еколошка Демократија Флорозон, Скопје	Скопје	Кирил Ристовски
2	Организација на потрошувачите на Македонија, Скопје	Скопје	Марјана Лончар Велкова
3	Агри он Неготино	Неготино	Деспина Попвска
4	Организација ОРТ Обука за одржлив развој	Скопје	Билјана Стевановска
5	Здружение за меѓународна младинска соработка Интерактив Битола	Битола	Мартин Николовски
6	Здружение на граѓани за заштита на животната средина Екозвон, Скопје	Скопје	Слаѓана Т. Стаменкова
7	Здружение на граѓани Граѓански центар за одржлив развој ЕГРИ Крива Паланка	К. Паланка	Андриана Ивановска Давитковска
8	Здружение за перспективна интеграција и развој Рома Перспектив Прилеп	Прилеп	Бедрије Ајдини
9	Организација на потрошувачите на Битола, Битола	Битола	Снежана Димитровска
10	Здружение Целор, Центар за локален развој, Радовиш	Радовиш	Столе Георгиев
11	Здружение на граѓани Ековита	Неготино	Сашко Тодоров
12	Здружение за одржлив развој Сфера МАкедонија, Битола	Битола	Милчо Дули
13	Здружение за економско политички истражувања и анализи Квантум прима Кавадарци	Кавадарци	Благој Ѓелевски

